

ՕՐԹՈՂՈՒԾ ԵԿԵՂԵՑԻ

«Россія» (№ 1527) լրագրին հաղորդում են Սոփիայից. «Լուելեայն բանակցութիւնները տիեզերական պատրիարքարանի և բոլգար էկզարխատի միջև փոխադարձ հաշտութեան մասին վերջին ժամանակներս ստացել են բարեյաջող ուղղութիւն և շարունակում են մեծ եռանդով»:

Թուրքաց պալատի բոլգար պատգամաւորները այցելել են պատրիարքին: Սպասում է, որ նոյն պալատի յոյն պատգամաւորներն էլ կայցելեն բոլգար էկզարխին: Թուրքիայի քրիստոնեաների մտերմական յարաբերութեան անհրաժեշտութիւնը առաջ է եկել քաղաքական հանգամանքով և հետևանք է յոյն-բոլգարական քաղաքական ընդհանուր ուղղութեան, որ ձգտում է հաշտութեան:

Պատրիարքարանը պատրաստ է ընդունել բոլգար եկեղեցու անկախութիւնը: Մնում է վճռել թուրքաց պետութեան մէջ բոլգարական էկզարխատի հոգևոր իրաւասութեան սահմանը, որի գէժ է եղել միշտ պատրիարքարանը, բայց այժմ հիմք կայ սպասելու, որ այդ հարցը բարեյաջող ելք կունենայ: Յոյներն ու բոլգարները միանգամայն խոստովանում են համերաշխ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը, ի նկատի ունելով երիտասարդ-թուրքերի անձուկ ազգայնականութիւնը»:

Պաղեստինի յոյն և արաբ օրթոդոքս քրիստոնեաների մէջ տարաձայնութիւնները շարունակում են.

Արաբները պահանջում են՝

1. որ ընդհանուր խորհուրդներ լինին, որոնց պարտքը պէտք է լինի հոգալ նաև արաբ հասարակութիւնների հաստատութիւնների բարեկարգութեան համար, կառավարութիւնը այս պահանջը արդարացի է գտել, և կը գործադրուի՝ երբ խորհրդի անդամների ընտրութեան կանոնադրութիւնը կը մշակուի:

2. Որ Երուսաղէմի պատրիարքարանի կանոնադ

թիւնն փոխուի և Կ. Պօլսոյ պատրիարքարանի պէս Երուսաղէմի պատրիարքարանում ևս կազմուած լինի խորհուրդ, որի ¹/₅-ը լինեն հոգեւորականներ և ²/₅-ը աշխարհական, և խորհրդի պարտաւորութիւնը լինի հսկել դպրոցների, եկեղեցիների և կալուածքների վերայ և վերահսկողութիւն ունենալ նրանց դրամական հաշիւների վերայ: Մերժելով կանոնադրութիւնը փոփոխելը կառավարութիւնը ցանկալի է համարել, որ 12 հոգուց կազմուած մի խառն յանձնաժողով լինի Երուսաղէմում, պատրիարքի կամ նրա տեղապահի նախագահութեամբ, յանձնաժողովի անդամներից 6-ը լինին հոգեւորական նշանակած պատրիարքարանից և 6-ը աշխարհական՝ ընտրուած ժողովրդից, որոնց ընտրութեան համար կը կազմուի առանձին կանոնադրութիւն: Խորհրդի կազմի կէսը իւրաքանչիւր տարի պէտք է փոխուի:

Ծանձնաժողովի պատքը լինելու է քննել ամուսնական խնդիրները, ունենալ վերահսկողութիւն շարժական և անշարժ գոյքերի վերայ, որոնք կտակուած կը լինին յօգուտ եկեղեցիների և բարեգործական հաստատութիւնների, հսկել օրթոդոքս տեղացիների դպրոցների վերայ նրանց կառավարութեան և ուսման վերաբերութեամբ, դպրոցները ու հիւանդանոցը բարելաւել, աղքատներին և կարօտներին նպաստը հաւասարապէս բաշխել և այլն: Եւ պատրիարքարանը իւր միջոցներից տարեկան 30 հազար օսմ. լիրա (լերան 8 ու. 64 կ.) յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ դնի, որ պէտք է գործադրուի դպրոցների և այլ բարեգործական ու հասարակական հաստատութիւնների համար:

3. Որ վանական միաբանութիւնների մէջ ընդունուին տեղացիներ էլ, որոնք կը համապատասխանին կանոնադրութեան պահանջներին, և միայն նրանք կարողանան արեղայ դառնալ, որոնք խառն ժողովի կողմից արժանի կը համարուեն: — Կառավարութիւնը պատրիարքարանի հետ միասին համաձայն է, որ տեղացիներ էլ ընդունուեն վանական միաբանութիւնների մէջ, բայց խառն ժողովի իրա-

ւասութիւնը կրօնաւոր ընդունելու վերաբերութեամբ՝ չէ ընդունում:

4. ա. որ տեղացիները պատրիարքի ընտրութեան վերաբերութեամբ աւելի ընդարձակ իրաւունքներ ունենան. բ. որ Սինոդը միայն հոգևոր գործերում իրաւունք ունենայ և Սինոդի անդամ նշանակուեն արաք քահանաներ (խուրի) էլ—կառավարութիւնը այս առաջարկը մերժել է, հիմնուելով օրէնքի այն կէտի վերայ, որ Սինոդի անդամները պէտք է լինին եպիսկոպոսներ և վարդապետներ: Իսկ ինչ վերաբերում է պատրիարքի ընտրութեան, օրէնքն ասում է, որ ժողովուրդը պատրիարքի ընտրութեան մասնակցում է իրանց քահանաների միջոցով, որոնք ընտրութեան թէ առաջին և թէ երկրորդ ժողովներին ներկայ են լինում:

5. ա. որ առաջնորդ եպիսկոպոսները իրանց թեմերում մնան և ոչ երուսաղէմում, բ. որ ժողովուրդը ինքն ընտրի իւր եպիսկոպոսներին, վարդապետներին, քահանաներին և սարկաւագներին: Թէև պատրիարքարանը առ այս առարկել է, որ Պաղեստինի եպիսկոպոսները ուրիշ պատրիարքութիւնների հանգամանքում չեն, նրանք բէրաթով չեն հաստատուում և իրանց թեմերից ռոճիկ չեն ստանում, սակայն կառավարական յանձնաժողովը ինկատի ունենալով, որ տրտունջները վերջ չեն ունենալու, գտել է, որ տեղացիների այս պահանջի ա. կէտը արդար է և եպիսկոպոսները իրանց թեմերում պէտք է ապրեն: Իսկ պահանջի բ. կէտը անպայման մերժել է:

6. որ Պաղեստինի ազգաբնակութիւնը եկեղեցական գործերում հաւասար իրաւունք ունենան, որ կրօնաւորները հրաժարուեն աշխարհային գործերից: Պատասխանը եղել է ընդհանուր մտքով, այն է ժողովրդի միւս ցանկութիւնների համեմատ կատարել:

Բացի այս գլխաւոր պահանջներից Պաղեստինի ներկայացուցիչները պահանջում են կրօնաւորների արտօնութիւնները բոլորովին ոչնչացնել, և օտարահպատակներին կրօնաւոր չընդունել:—Պետական յանձնաժողովը մերժել է

կրօնաւորների արտօնութիւնը ոչնչացնելու առաջարկը, որովհետեւ դրանք հաստատած են սուլթանական ֆիրմաններով, բայց ընդունել է օտարահպատակներին կրօնաւոր չընդունելու առաջարկը:

Բոլոր եկամուտները գանձուեն մի գանձարանում, և պատրիարքարանը իւրաքանչիւր տարի հրատարակի իւր մուտք ու եւքը:

— Պետական յանձնաժողովը անխորհուրդ և անարդար է գտել բոլոր եկամուտների միացումը, բայց և հրաւիրել է պատրիարքարանի ուշադրութիւնը իրան պատկանող գումարների բարւոք տնտեսութեան վերայ:

Ժողովրդի ներկայացուցիչները պահանջում են, որ Երուսաղէմի պատրիարքների գահընկեց անելու պատճառները քննուեն ժողովրդի ներկայացուցիչների և պատուաւորների հոգեւորականների մասնակցութեամբ, որոնց ձայնը պէտք է նշանակութիւն ունենայ պատրիարքների թէ՛ ընտրութեան և թէ՛ գահընկեցութեան ժամանակ: Առ այս պատասխան եղաւ, թէ պատրիարքների գահընկեցութեան և ընտրութեան համար կայ պետական օրէնք, որ կանոնական է դարձած Երուսաղէմի եկեղեցու համար: Եւ սահմանուած կարգից շեղուելու անհրաժեշտութիւն չկայ:

Ժողովուրդը պահանջում է, որ Ս. Յարութիւն տաճարում յունարէն ժամերգութեան ժամանակ արարերէն երգեցողութիւն էլ լինի: Պատասխան.— որովհետեւ Ս. Յարութեան տաճարում ի վաղուց անտի պետական կարգադրութիւն կայ որ պահանջում է ձեղած դրութեան—statu quo-ի անխախտ պահպանութիւն, ուստի և արարների պահանջը Ս. Յարութեան տաճարում ժամերգութեան վերաբերութեամբ անընդունելի համարել: Իսկ տեղացիների միւս եկեղեցիներում, թէ քաղաքում և թէ գիւղերում, արդէն առանց որ և է արգելքի՝ արարական երգեցողութիւնը կիրառութեան մէջ է, ուստի և առ այս նրանց պահանջը համարել անհիմն:

Վերջապէս արարները պահանջում են, որ վարկուֆները գրուեն հասարակութեան անունով: Պետական

յանձնաժողովը պատասխանեց, որ այդ պահանջը կը կատարուի այն ժամանակ, երբ նոր ընդհանուր օրէնք կը հրատարակուի անշարժ կալուածքներ ձեռք բերելու վերաբերութեամբ: Այն ժամանակ անշարժ կալուածները կը գրուին եկեղեցիներին, սուրբ տեղերի և հասարակութիւնների անունով. բայց քանի որ հին կարգը կայ, պէտք է առաջնորդուել հին կանոններով: Յառաջ բերելով վերոյիշեալը, Церк. Вѣст. (№ 44) ասում է. յուսանք, որ պետական որոշումը բաւականութիւն կըտայ երկու կողմերին էլ և կապահովի եկեղեցական—հասարակական կեանքի խաղաղ և անդորր բարգաւաճումն մեծ և սուրբ անցքերի երկրում:

Երուսաղէմի օրթոդոքս պատրիարքութեան մէջ օրթոդոքս արաբների իրաւասութեան վէճերը կարգադրելու համար օսմանեան ներքին գործերի նախարարութեան հրամանին համեմատ, որ տրուած է 1910 թ. Օգոստոսի 9-ին, Երուսաղէմի օրթոդոքս պատրիարքարանը խառն ժողովի անդամների ընտրութեան համար սահմանել է կանոններ:

Այս կանոնին համեմատ (յօդ. 3) հասարակութեան իւրաքանչիւր անդամ, որ 20 տարեկան է, կարող է ընտրող լինել, իսկ ընտրելին (յօդ. 4) 30 տարեկանից պակաս չըպէտք է լինի, այն էլ ծննդեամբ օսմանեան հպատակ:

Աշխարհական անդամների թիւը լինելու է վեց, և որովհետեւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան թեմերը 13 են, ուստի այդ թեմերը հերթով ընտրում են իրանց կողմից անդամներ ըստ առաւելութեան ձայնից:

Եւ այսպէս, ասում է Церк. Вѣст.-ը, նոյեմբեր ամսում Երուսաղէմի պատրիարքարանին կից կոչում է և երկրորդ վարչական հաստատութիւն—խառն յանձնաժողով, որը պէտք է Սուրբ Սինոդի հետ միասին աշխատի, ինչպէս այս լինում է 1863 թուից սկսած Կ. Պօլսում: